

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 2905/00

ע"א 3640/00

ע"א 6816/98

בפני: כבוד המשנה לנשיא ש' לויין
כבוד השופט י' אנגלרד
כבוד השופט א' ריבלין

המערערים בע"א 2905/00
והמערערים בע"א 6816/98

1. דן אריאלי
2. דפנה אריאלי
3. יורם אריאלי

המערערים בע"א 3640/00

1. ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
2. רותם אופיר
3. רן זכאי
4. רחל גולדהגן
5. יצחק זהבי

נ ג ד

המשיבים בע"א 2905/00

1. רחל גולדהגן
2. רותם אופיר
3. רן זכאי
4. ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
5. יצחק זהבי

המשיבים בע"א 3640/00

1. דן אריאלי
2. דפנה אריאלי
3. יורם אריאלי
4. בנימין מיימון
5. איגוד ערים לשירותי כבאות הרצליה

המשיבים בע"א 6816/98

1. בנימין מיימון
2. איגוד ערים לשירותי כבאות הרצליה
3. רחל גולדהגן
4. יצחק זהבי
5. רותם אופיר
6. רן זכאי
7. ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
בתל-אביב-יפו מיום 6.4.2000 ת"א 1538/86
שניתן על ידי כבוד השופטת ש' סירוטה

ל' באב התשס"א (19.8.2001)

תאריך הישיבה:

עו"ד גבריאל לוי, עו"ד אליקים אברהם
ועו"ד גל ספקטור

בשם המערערים 1-3 בע"א
2905/00 ובע"א 6816/98,
והמשיבים 1-3 בע"א
:3640/00

עו"ד אהוד שטיין, עו"ד ענבל כהן

בשם המערערים 1-5
בע"א 3640/00
והמשיב 7
בע"א 6816/98:

עו"ד עמנואל זלצמן

בשם המשיבים 1-2
בע"א 6816/98
והמשיבים 4-5
בע"א 3640/00:

פסק-דין

השופט א' ריבלין:

1. הצדדים הסמיכונו ליתן פסק דין על דרך הפשרה בכל הפלוגתאות ביניהם, למעט בשאלת אחריות המשיבים 1 ו-2 בע"א 6816/98.

בית המשפט המחוזי פסק לנפגע, דן אריאלי (להלן: הנפגע), סכום של 850,000 ש"ח בגין נזק לא ממוני של כאב וסבל. לסכום זה, כך קבע, יש להוסיף ריבית בשיעור של 4% מיום התאונה. המשיבים טוענים, בין היתר, כי סכום הפיצויים שנפסק בראש נזק זה - 1,800,000 ש"ח, בערכו כיום לאחר הוספת ריבית - חורג מן המקובל והנהוג בפסיקה. הנפגע טוען, לעומתם, כי בית המשפט מיעט בפסיקת הפיצויים בגין ראשי הנזק הממוניים שהוא זכאי להם, ובמיוחד בכל הנוגע לראש הנזק של הפסדי השתכרות וניידות.

שקלנו את טענות הצדדים לאור נסיבות המקרה ואף לאור הפסיקה המקובלת עלינו, ומצאנו כי אין מקום להתערב בתוצאה, ככל שהיא נוגעת לשיעור הכללי של הפיצוי. אפילו הרבה בית המשפט קמא בפסיקת

הנזק הלא ממוני, הרי שהמעט בפסיקת הפיצויים בגין ראשי הנזק האחרים ובמידה דומה. מכל מקום, סכום הפיצויים שנפסק בכללותו אינו מצדיק התערבות בערכאת הערעור, ולו אף על דרך הפשרה.

2. מצאנו, עם זאת, כי יש מקום להתערב בקביעה אחרת, הנוגעת לאחריותם של המשיבים 1 ו-2 בע"א 6816/98, ולשיעור אשמו התורם של הנפגע.

ואלו העובדות הצריכות לעניין זה: הנפגע היה, במועד התאונה נשוא הערעור, חניך בתנועת הנוער העובד והלומד (להלן: התנועה או תנועת הנוער). במהלך הכנות לטקס של התנועה, אשר כלל הדלקת כתובות אש, ובעת שעסק בהכנת החומרים הנדרשים להדלקה, ספג הנפגע פגיעות גוף קשות, כתוצאה מדליקה ומהתפוצצויות שאירעו בדירה, אשר שימשה את תנועת הנוער בהכנות לטקס. בית המשפט המחוזי (כבוד השופטת ש' סירוטה) מצא, כי המשיבים הפורמליים, לאמור - המדריכים ומוסדות תנועת הנוער, אחראים לנזקיו של הנפגע; ואולם, את המשיבים 1 ו-2 פטר בית המשפט קמא מאחריות. כנגד קביעה זו האחרונה מופנה ע"א 6818/98.

המשיב 1, שהוא קצין כבאות, היה, במועדים הרלוונטיים, רש"ף-משנה בתחנת מכבי האש בהרצליה (להלן: קצין הכבאות). תפקידו היה לאשר תהלכות מסוימות של בני נוער, והוא שאישר, במקרה זה, לנפגע ולחבריו לתנועה, שימוש בשני חומרים כימיים. המשיב 2 - איגוד ערים לשירותי כבאות הרצליה - היא מעבידתו של קצין הכבאות (להלן: איגוד הכבאות).

3. בית המשפט קמא סבר, כאמור, כי אין להטיל אחריות על המשיבים 1 ו-2, לנזקים שהוסבו לנפגע. בית המשפט קבע כך בשל השקפתו, כי המשטרה לא אסרה מטעמה את השימוש בחומרים הכימיים מהם ניזוק הנפגע, כי אם "הפנתה את המדריכים למכבי האש". לפיכך, כך מצא בית המשפט קמא, לא פעל קצין הכבאות בניגוד להנחיית המשטרה. יוער כבר עתה, כי מלשון ההפניה עצמה עולה, כי המשטרה אסרה מפורשות שמוש בחומרים הכימיים האמורים, וההפניה למכבי האש נגעה לעניינים אחרים.

בית המשפט סבר עוד, כי אילו השתמשו בני הנוער בכמות הזעירה של החומרים הכימיים שאישר קצין הכבאות, ללא אבק שריפה, לא היתה התאונה מתרחשת. כמו כן התייחס בית המשפט המחוזי לכתב האישום, אשר הוגש כנגד המשיבים 3-6 (להלן: המדריכים), ואשר בעובדותיו הם הודו (אם כי לא הורשעו אלא שוחררו במבחן). על פי עובדות אותו כתב אישום, נתקבל אישור הן מאגף השיטור והביטחון במטה הארצי של המשטרה, והן מקצין הכבאות, לעשות שימוש במגנזיום ובבריום חנקתי, לצורך מפגן האש. משהסתמכו

המערערים על הודאת המשיבים 3-6 בעובדות כתב האישום, כאשר הדבר היה נוח מבחינתם, אין הם יכולים - כך סבר בית המשפט קמא - להתכחש לאמור בכתב האישום בעניין הנחיות המשטרה.

4. המערערים טוענים היום, כי קצין הכבאות חרג מסמכותו, והתירשל באופן חמור, בעת שהתיר שימוש בחומרים אשר נאסרו קודם לכן על ידי קצין המשטרה. הם סבורים, כי אין נפקות, בהקשר זה, לנוסח כתב האישום שהוגש כנגד המדריכים. המומחים שהעידו בבית המשפט - כך טוענים המערערים - קבעו כי החומרים שאושרו לשימוש עלולים לגרום להתלקחות כשהם לעצמם, ושגה בית המשפט קמא בסברו כי ללא תוספת אבק השריפה, לא היתה מתרחשת התאונה. עצמת הפיצוץ שאירע בבית המשפט, במהלך הניסוי המבוקר שבוצע בחומרים שאושרו, מעידה, אליבא דהמערערים, כי היה מקום לאסור את השימוש בהם.

5. המשיבים 1 ו-2 טוענים, לעומתם, כי קצין הכבאות הזהיר את המדריכים מפני מסוכנות החומרים, הורה להם להשתמש בכמות קטנה מהם, והסביר להם שלא להשתמש באבק שריפה. בניסוי שנערך בבית המשפט הוכח, כך הם טוענים, כי ערבוב החומרים, כשלעצמו, אינו גורם להצתה; רק הצתתם במצית הביאה לפרוץ להבה. הוכח, לטענתם, כי הנפגע וחבריו הוסיפו לחומרים שאושרו, בין היתר, גם אבק שריפה בכמות גדולה.

המשיבים 1 ו-2 רואים עצמם אחראים אך ורק בכל הנוגע לפיקוח על שימוש באש בתהלוכה ועל תצוגה בשטח פתוח, וסבורים הם כי לא היו יכולים לצפות את התנהגותם של הנפגע ושל חבריו בדירה בה הוכנו חומרי הבעירה. אף אם היתה התרשלות מצדם - כך טוענים המשיבים - הרי שלא הוכח קשר סיבתי בינה לבין האירוע, זאת בהתחשב בניסויים שערכו בפועל הנפגע וחבריו, ובמיוחד ערבוב החומרים עם אבק השריפה. הנפגע, ה"מומחה" בחומרים כימיים, הוא שהורה על רכישת החומרים - עוד בטרם הוצאת האישור - והוא היה מבצע את הניסויים, כך הם טוענים, גם אלמלא היה ניתן האישור.

6. דין הערעור בשאלה זו, לדעתי, להתקבל.

קצין הכבאות חב חובת זהירות במתן הוראות ובהענקת אישורים לקיום תהלוכת לפידיים וטקסים של הצתת כתובות אש. בשל אופי הסכנה הכרוכה במפגני אש שכאלה, בשל העובדה שהעוסקים בפעילות זו הם בני נוער צעירים, ובשל הסתמכות הציבור על מכבי האש, בכל הנוגע לקבלת הוראות בטיחות, מתחייבים אנשי הציבור במשנה זהירות, ומתחייבת מצדם נקיטת אמצעים קפדניים למניעת סכנה. על אנשי הכבאות היה לבחון היטב את טיבו של כל אחד מן החומרים בהם ביקשו החניכים לעשות שימוש. היה עליהם להתייחס לאיסור

המפורט שהוציאה המשטרה בעניין השימוש בחומרים אלה. ומכל מקום היה ראוי כי לכל היתר - אפילו היה לו מקום, ואין אנו אומרים כך, במקרה זה - יתלוו הוראות בטיחות ברורות, מפורטות וחד משמעיות. כל אלה לא היו כאן.

7. במענה לפנייה מטעם תנועת הנוער העובד והלומד, באשר לכוונה לקיים תהלכות לפידים וטקס כתובות אש, כתב פקד יוני ליכט - ראש מעבדת חבלה של המשטרה - במסמך מיום 15.10.84, כהאי לישנא:

1. בנושא הנדון קיבלתי רשימת חומרים כגון:
 א. מגנזיום.
 ב. נחושת כלורית.
 ג. בריום חנקתי.
 ד. ליתיום כלורי.
 ה. "קאלי".
 ו. אמוניום ניטראט.

2. כל החומרים האלה ידועים כחומרים המתלקחים בקלות - חלקם בלתי ניתנים לכיבוי במים.

3. יש לאסור מראש השימוש בחומרים אלה!

4. יש להפנות הבקשה לתחנת כיבוי האש האחראית... על מנת שיאשרו:

א. שימוש בלפידים מאושרים על בסיס שעווה בלבד.
 ב. הוראות לפינוי משטחי ההבערה ומסלול הצעדה.
 ג. הוראות לגבי אמצעי כיבוי.
 ...

על גבי העתק מן המסמך הזה (הנוסח אינו זהה לחלוטין - תחת התיבות "בריום חנקתי" מופיעות התיבות "ברום חנקתי"), כתב קצין הכבאות, ביום 23.10.84, בכתב ידו, כי החומרים מגנזיום וברום חנקתי - "מאושרים כולל התהלוכה". כך נאמר, ותו לא. על המסמך לא צוינה מגבלה באשר לכמויות המאושרות לשימוש, או כל מגבלה אחרת. על יתר החומרים שפורטו במסמך נמתח קו.

8. בתצהיר עדותו טען קצין הכבאות, כי אישר את השימוש בשני החומרים האמורים, בכמות של כף אחת מכל חומר, בשטח הפתוח בלבד - שבו יש למכבי האש שליטה על הנעשה. בעדותו בבית המשפט ציין, כי הגבלות אלה "נמסרו למדריכים בעל פה". עם זאת מאשר קצין הכבאות בתצהירו, כי החומרים "נאסרו לשימוש ע"י קצין המשטרה יוני ליכט", ובעדותו הסביר, כי "המשטרה יכולה להגיד, אני אומר שהם מותרים... המשטרה תפקיד שלה זה אכיפת החוק". העולה מן האמור הוא, כי קצין הכבאות אינו חולק על כך, שהתיר את השימוש בשני החומרים, בידיעה כי אלה נאסרו לשימוש, קודם לכן, על ידי המשטרה, ומתוך מחשבה כי הוא המוסמך ליתן אישורים בעניינים אלה, וכי מומחיות אנשי המשטרה בטלה בשישים לעומת מומחיותו שלו. הנחה זו חייבה אותו בחובת זהירות מוגברת, ובהפגנת מומחיות מוכחת. זו גם זו לא נתקיימו כאן.

9. אכן, כאמור, בכתב האישום, שהוגש כנגד המדריכים, ואשר בעובדותיו הודו, נאמר, כאילו נתקבל אישור מן המשטרה לעשות שימוש בחומרים מגנזיום ובריום חנקתי. בית המשפט קמא סבר, כי משהסתמכו המערערים על ההודאה בעובדות כתב האישום, מקום שהדבר תמך בתביעתם, אין הם יכולים להתעלם מן הדברים האמורים בכתב האישום, מקום בו אין הדבר כן. "מניעות" זו אינה מתקיימת כאן. ברור במקרה זה כי העובדות היו אחרות: המסמכים שהוגשו לבית המשפט, והעדויות שנשמעו בפניו - לרבות תצהירו ועדותו של קצין הכבאות - מלמדים כי קצין הכבאות, בהעניקו את האישור, ראה לשנות מעמדת המשטרה, שלא לאשר שימוש בחומרים הכימיים האמורים.

זאת עשה, מבלי שהיתה לו המומחיות והבקיאות הדרושה. בית המשפט קמא קבע בפסק דינו, כי "הנתבע 6 [הוא קצין הכבאות] לא הוכיח ידע מעמיק בחומרים כימיים". ואכן, מחקירתו הנגדית של קצין הכבאות עולה, כי בקיאותו בנושא אינה גבוהה, עד שנתבקשה השאלה שהציג בית המשפט קמא לקצין הכבאות לאמור: "הידע שלכם הוא ממש מינימלי ואתם לוקחים על עצמכם - אז למה אתם מאשרים חומרים כימיים ודליקים?". ואכן, במהלך העדות התברר, כי קצין הכבאות אינו יודע להבחין בין בריום חנקתי - החומר אותו אישר, כאמור, לשימוש - לבין בריום - עליו העיד בשלב מסוים בבית המשפט, בסברו כי החומרים זהים בעיקרם; ובלשון שלו: "אני לא ידען בכימיה, מה לעשות".

10. הראיות שבאו בבית המשפט קמא מלמדות, כי החומרים שאושרו לשימוש היו חומרים מסוכנים. בחוות דעתו של המומחה מטעם תנועת הנוער העובד והלומד, ד"ר נויברגר, נאמר, כי:

"להערכת עצם השימוש הבלתי מבוקר בשני החומרים אשר אושרו על ידי מכבי אש לשימוש דהיינו, מגנזיום ובריום חנקתי (או סטרונציום חנקתי) מהווה סיכון וסביר להניח כי בתנאים מסויימים תערובת של חומרים אלה תתלקח ותבער בעצמה רבה. אין להוציא מכלל אפשרות כי הבעירה גם תתלווה בהתפוצצות".

המומחה נויברגר לא יכול היה, עם זאת, לחוות דעתו באשר לשאלה האם תוספת של אבקת שריפה או ניטרצולוליזה הגבירה את הסיכון ואת עצמת הבעירה, וזאת מאחר ולא היה בידו מידע בדבר כמויות המגנזיום והחנקת שיעורבבו. ואולם - כך ציין - אם אכן נכווה הנפגע מכוויה ולא מהתפוצצות, הרי שפגיעתו היתה נגרמת גם אלמלא נעשה שימוש באבק שריפה.

10. המומחה האחר, פרופסור קשמן, אשר נתן חוות דעת מומחה מטעם המערערים, קבע כי קיימת סבירות גבוהה שההתלקחות ארעה כתוצאה מהערבוב האקטיבי של חומר מחזר (מגנזיום) עם יתר החומרים שהוכנסו לתערובת, שהם חומרים מחמצנים. עוד ציין המומחה קשמן, כי "הטיפול בתערובת של חומרים

מחזרים ומחמצנים ביחד, הינו בעל סיכון פוטנציאלי גבוה. ודרוש ידע כימי נרחב וידע בפירוטכניקה, או לפחות הוראות תפעול מדויקות כאשר באים לטפל ולהרכיב מתקני הצתה" [ההדגשה במקור].

בפני בית המשפט קמא הונחו, אפוא, חוות דעת של שני מומחים, אשר העידו שניהם, כי שימוש בלתי מבוקר, בשני החומרים שאושרו על ידי קצין הכבאות, עשוי להוביל להתלקחות בעלת עוצמה, ובנסיבות מסוימות גם להתפוצצות. לא הובאה כל חוות דעת לסתירת האמור בחוות דעת אלה. בית המשפט קמא קבע - לאור דו"ח המעבדה והשרידים שנמצאו - כי לאבק השריפה היתה תרומה ניכרת או מכרעת לאסון - אך בד בבד עמד על עצם המסוכנות הטמונה בערבוב החומרים המחזרים והמחמצנים, ומצא כי בהוספת אבק שריפה יש משום "תוספת סיכון". בית המשפט אף התייחס לעדויות שני המומחים, מהן ניתן ללמוד שעצם ערבוב החומרים עשוי להביא להתלקחות ולפיצוץ, וקבע:

"הערבוב של כמויות גדולות של חומרים מחזרים ומחמצנים יכולה לכשעצמה, לגרום להתלקחות - אם תוסיף לכך את אבק השריפה, הרי שההתלקחות בלתי נמנעת".

12. בנסיבות אלה, לא היה מקום להימנע מן המסקנה המתבקשת מעדויות המומחים, כי השימוש בחומרים שהותרו על ידי קצין הכבאות היה כרוך בסיכון של ממש. יתרה מכך, האישור שנתן קצין הכבאות חורג מן האישורים הניתנים ברגיל על ידי מכבי האש. בתצהירו של קצין הכבאות צוין, כי "אנו נותנים אישור בכתב... לאחר ששוכנענו כי האירוע אינו מסכן איש, ואנו מציבים תנאים שונים, בהתאם לנסיבות, לקיומו של האירוע, כאשר בין השאר, חל איסור מוחלט על שימוש בחומר מאיץ וחומרים פירוטכניים אחרים, לשם ובזמן הדלקת הפלידים וכתובות האש, ועל המבקש לחתום על אישור והתחייבות...". [ההדגשה אינה במקור]. ואכן, בטופס האישור מטעם שירותי הכבאות, טבועה התחייבות, עליה אמורה היתה תנועת הנוער לחתום, לפיה, "לא נשתמש בכל חומר מאיץ וחומרים פירוטכניים אחרים פרט לסולר ויוטה". את הסתירה שבין האמירה הזו ונוסח ההתחייבות הזו לבין ההיתר שנתן לשימוש במגנזיום ובבריום חנקתי, תירץ קצין הכבאות בכך שהכמות שאושרה איננה משמעותית, וכי אין כל סכנה כאשר נעשים הדברים בשטח פתוח. אלא שגם טענות אלה אינן מדויקות.

13. בבית המשפט המחוזי נערך ניסוי. תחילה לא ארע דבר כתוצאה מערבוב כף אחת משני החומרים, אך משהודלקה התערובת באמצעות גפרור בוער, עלתה להבה גדולה, ופניו של אחד מעורכי הדין כמעט ונכוו. אולם בית המשפט נתמלא עשן ולכלוך. קשה לקבל, אפוא, את סברת קצין הכבאות, כפי שבאה לידי ביטוי בעדותו, ולפיה בחומרים אותם אישר אין טמונה, כלל וכלל, סכנה. לא למותר לציין, כי קצין הכבאות, בעדותו בבית המשפט, טען וחזר וטען כי הוא נכון לעררב ולהדליק את שני החומרים ולהיות "בדיוק 10 ס"מ מהחומר", והדגיש כי:

"אני לא טעיתי שאישרתי, אפילו אם הייתי מאשר להם חמישה ק' מכל אחד. שום דבר, אני אערבב אותם ואני אדליק עשרה קילו... אם אדוני יקנה 50 ק' אני אדליק אותם ואני אערבב אותם".

לאור תוצאות הניסוי - טוב הדבר שהצעותיו אלה, של קצין הכבאות, לא באו לכלל מימוש. יש בהן,

מכל מקום, כדי להעיד על כך שקצין הכבאות איננו ער לסכנה הטמונה בערבוב שני החומרים ובהדלקתם.

14. העולה מן המקובץ הוא, שקצין הכבאות הפר את חובת הזהירות המוטלת עליו, כאשר התיר את השימוש בחומרים המסוכנים האמורים, שהעיסוק בהם מחייב מיומנות וזהירות יתרה. האישור ניתן, כאמור, על ידי מי שאינו בקיא די הצורך בטיבם של החומרים, והוא ניתן בניגוד גמור לעמדת המשטרה ובניגוד לדרישות אנשי הכיבוי עצמם. ספק אם נבדקה מיומנותם של מבקשי האישור בשימוש בחומרים הכימיים וביצירת כתובות אש המכילות חומרים כימיים. ומכל מקום, למצער, הפר קצין הכבאות את חובת הזהירות המוטלת עליו, בכך שנמנע מלצרף להיתר שנתן הוראות זהירות פרטניות וקפדניות. בתצהירו טען, כאמור, כי אישר לשימוש כמות של כף אחת מכל חומר. בעדותו בבית המשפט דיבר על כף אחת לכל אבוקה או "פחית". ברי כי בהגבלה זו, שטיבה לא היה ברור לו עצמו, לא סגי, ועובדה היא שהמשיבה 3 - המדריכה רחל גולדהגן, אשר קיבלה מקצין הכבאות את האישור - הבינה מדבריו, כי כמות החומר המותרת היא כף לכל פחית (להבדיל מכמות כוללת של כף אחת מכל אחד מהחומרים), ובפועל רכשה ק"ג מגנזיום, חצי ק"ג בריום וכן 250 גר' סטרונציום.

15. נפנה עתה לשאלת הקשר הסיבתי. בית המשפט המחוזי קבע, כי גם אם היתה התנהגותו של קצין הכבאות נגועה ברשלנות, הרי שלא הוכח קיומו של קשר סיבתי לתוצאה; ואולם, בדונו בשאלת אשמו התורם של הנפגע, ציין בית המשפט קמא, כי:

לא הוכח, אולם יש רגליים להנחה, שהתובע הוסיף עוד חומר מתלקח ניטרוצלולוז או חומר אחר, אולם כאמור, אלה הן השערות בלבד. בכל מקרה גם אם היה מוסיף חומר כלשהו, לא היה בכך כדי לפטור את הנתבעים האחרים מאחריותם וזאת משום שנתנו לו יד חופשית לנהוג כרצונו".

דומני, כי דין דומה יש להחיל גם לגבי המשיבים 1 ו-2. קצין הכבאות, אף הוא, נתן לאנשי התנועה - והנפגע ביניהם - יד חופשית לנהוג כרצונם, משהתיר השימוש בחומרים המסוכנים, בלא לתת הוראות מדויקות וקפדניות. מדריכי התנועה באו אל קצין הכבאות ובידם המסמך מטעם המשטרה, לפיו השימוש בחומרים אסור בתכלית. קצין הכבאות הפך את ההוראה על פיה, והתיר שימוש בשניים מן החומרים. יש להניח, כי אילו היה מחזיק מחרה אחרי המשטרה, ואוסר באופן מוחלט את השימוש בחומרים, לא היו אנשי התנועה מפרים את האיסור. עובדה היא כי הם פנו לתחנת מכבי האש וביקשו את אישורה. בפועל נתברר כי מקבלי האישור נתנו דעתם להוראות קצין הכבאות. בית המשפט ציין, בעניין זה, כי "הוא [הנפגע] נתן לנתבעת 1 [המשיבה 3]

רשימה ארוכה של חומרים נוספים ורק בשל הערת הנתבע 6 [קצין הכבאות] צימצמה את מסע הרכישות...".
[ההדגשה שלי].

16. מן הראיות מסתברת המסקנה, כי אף אם שני החומרים שהותרו לשימוש, לא גרמו לדליקה הנוראה ולהתפוצצויות, לבדם, הרי שהם היו חלק מן התערובת, ותרמו לתוצאה המחרידה. הנפגע ידע לספר, בעדותו, על "אש נוראית" שפרצה במהירות, ושהפיצה "חום נוראי" (עדותו לעניין האירועים בדירה נתקבלה, ככלל, על דעת בית המשפט). על פי העדויות, הראיות והניסוי שנערך בבית המשפט, אין לנו אלא לקבוע, כי החומרים הכימיים בהם נעשה שימוש תרמו לעצמת ההתלקחות ולמהירותה. בהיעדר מגבלות ברורות על השימוש בהם, נפתח הפתח לשימוש בחומרים נוספים - וכל אלה יחד גרמו לתוצאה המחרידה. סבורני, לפיכך, כי הוכח, במידה הנדרשת במשפט אזרחי, קיומו של קשר סיבתי בין רשלנותם של המשיבים 1 ו-2, לבין התוצאה שאירעה.

לפיכך, דין הערעור, ביחס לאחריות המשיבים 1 ו-2, להתקבל.

14. בית המשפט המחוזי קבע את חלוקת האחריות כך:

"... הנני מעמידה את רשלנותו התורמת של התובע בשיעור של 40%.
...
הנתבעים 3-1 [המשיבים 3, 5-6 בערעור שלפנינו] אחראים ב-60%.
הנתבע 5 [המשיב 4 בערעור]... הנני סבורה שרשלנותו מגיעה כדי 10% בחלוקה הפנימית שבין הנתבעים.
...
הנתבעת 4 [המשיבה 7 בערעור] אחראית שילוחית על מעשי שלוחיה ועל כן הנני מודדת את אחריותה באמת המידה שמדדתי לנתבעים 3-1".

הצדדים לא ביקשו להוסיף דברי הבהרה לקביעה זו.

בשל התוצאה אליה הגענו, ראוי לדעתי לייחס למשיבים 1 ו-2 אחריות לתאונה. בחלוקה הפנימית בין האחראית יש להטיל על המשיבים 1 ו-2 15% מחובת תשלום הפיצויים. בתמונה הכללית, ולאור התנהגותם של המשיבים 1 ו-2 והסתמכותו של הנפגע גם על האישור מטעמם, הייתי מפחית גם את אשמו התורם של הנפגע ומעמידו על 30%.

התוצאה היא שהייתי דוחה את הערעורים ככל שהן נוגעים לשיעור הפיצויים, ומקבל את הערעור בתיק ע"א 6816/98, במובן האמור. הייתי מחייב את המשיבים 1 ו-2 לשאת בהוצאות הערעור וכן בשכר עורך הדין של המערערים בערעור זה, בסכום של 20,000 ש"ח. אין חיוב בהוצאות בין בעלי הדין האחרים.

ש ו פ ט

המשנה לנשיא ש' לזין:

אני מסכים.

המשנה לנשיא

השופט י' אנגלרד:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט א' ריבלין.

ניתן היום, א' בחשון התשס"ב (18.10.2001).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

המשנה לנשיא

העתק מתאים למקור P06.00029050 / אמ
נוסח זה כפוף לשינויי עריכה טרם פרסומו
בקובץ פסקי הדין של בית המשפט העליון בישראל.
שמריהו כהן - מזכיר ראשי
בבית המשפט העליון פועל מידע, טל' 02-6750444